

Művészet

BAJNAI ISTVÁN

„A közötteben születik az új”*

Az egyik művészeti lexikonunk Schéner-szócikkénél tételesen felsorolja, hogy a Művész képzőművészetben belül mi mindennel foglalkozik: festészet, grafika, szobrászat, bábtervezés, kerámia, textiltervezés..., és még hozzáteszem, a képzőművészetben túl: irodalom, filozófia, életbölcesség. Ez a belső lelki gazdagság, amely ezt az életművet létrehozta, innen, szűkebb pátriánkól, Békés megyéből indult el. Amikor a költők, filozófusok és művészettörténészek művészetének legjellegzetesebb vonulatait akarják kiemelni, általában a szürrealizmust és az expresszionizmust, mint irányzatokat emlegetik. Amikor Schéner Mihály képeit nézzük, nem nehéz behelyezkednünk az ő lelki világába. Látjuk, amint a kis Mihály hajnalonta vonatra ül Medgyesegyházán, hogy nagy áldozatok árán a csabai evangélikus gimnáziumban megszerezze östehetségéhez az egzakt műveltséget és kultúrát. Naponta édesanyja virágoskertjéből indul, hogy a zakatoló mozdony füstjébe burkolózott medgyesi, bánkúti táj, ókígyósi puszta természeti szépségei, facsoportjai, illatos akácerdei, nemesített búzatáblái, a lassan és álmosan felkelő nap első sugarai bearanyozzák és felemeljük a leginkább szürke és nehézkes hétköznapiakat a maga imamalomszerű kötelesteljesítéseiével együtt. A gimnáziumban a nagyszerű helyi festő Mazán László első útmutatásai és ecsetvonásai, sajátos látásmódja alapozza meg festői kibontakozását. A délutáni hazautazások zsvivaja, az állomás ember-, szín és forma-kavalkádja, majdnem vásári forgataga, s aztán újból a hazatartó vonaton ülve, ugyanannak az alföldi tájnak egy teljesen más, újszerű fényviszonyok általi megjelenése kápráztatja el nap mint nap. Ez a szín- és vonalkavalkád örökre beívódik lelkébe, hogy azontúl évtizedeken át újra és újra megjelenhessen festői ecsetjén, ujjahegyén és tenyerén vagy könyökén.

(Nem mondom, hogy palettáján, mert az nem-igen van neki.) A Mester expresszív és szürreális látásmódját a gyermekkori vásárok, falusi búcsúk forgatagán túl jelentősen gazdagította és formálta a felnőttkori velencei karneválok bábúinak, maskarásainak színes forgataga, a Szent Márk bazilika aranyozatai, a tenger királynőjének kupolái és gondolái. Cannes, Nizza napernyős, fürdőzős, zsibvásáros tengerpartjai, Rhodosz szigetének buja növényi, állat és vízi világa. Megannyi szépség, a művészt gazdagító, az ember életét szebbé és nemesebbé tevő isteni ajándék! (Ahogyan a Művész úr egyik dedikációjában írta nekem: a művészet Isten legnagyobb adománya és a szépség szolgálata kell, hogy legyen együtt, Istenben, Istennel, a csodálatos szín és Isten-előtti ökuménia.)

A sok gyermek-, ifjú és felnőttkori élményen túl (vagy azokon belül?) ott vannak az ember életét végigkísérő és meghatározó lelki dimenziók, a jó és a rossz párharca, küzdelme az emberért. Művészetében megjelennek és fékevesztett táncba lendülnek, mintha

* Elhangzott Schéner Mihály Kossuth-díjas festőművész kiállításának megnyitóján, Orosházán, a Városi Képtárban 2004. okt. 19-én.

vesztüket éreznék, az ördögök, kukulák és disznófejű globulák. Az angyalok, a szelidszavú Máriák, karjukon a világot nemesítő Gyermekkel, a Háromkirályok és Mézeskalács huszárok fakardjukkal vívnak végül győztes csatát fölöttük. És az a sok virág! Ha összegyűjténénk Schéner Mihály sok-sok csendéletét, beboríthatnánk, körülölelhetnénk és megmenthetnénk vele, ezt a pusztulásra előkészített Földet.

Mindez a gazdagság, szürreális és expresszív elegancia megjelenik az itt kiállított képeken.

És még szólnom kell a Mester művészetének jelentős értékmentéséről. Tematikailag a legtöbb képén, de implicite minden képén megjelenik a magyar népi kultúra rekvizitumainak feltárása és megjelenítése. A népi, népművészeti formakincsből merített, a régi alföldi vásárok, falusi búcsúk hangulatát idéző mézeskalács bábok, papírhuszárok, cífraszűrők, piros csákók, fekete csizmák, önálló életet élő magyaros zsinórdíszek, cserépkancsók és tejesköcsögök.

Korábban, a Művész egyik kiállításának megnyitóján azt mondtam, hogy ami a huszadik század zenekultúrájában Bartók Béla, a kortárs képzőművészetben ugyanaz Schéner Mihály. A magyar népi kultúra értékmentője és megőrzője, természetesen a kortárs művészet eszközeivel.

Befejezésül hadd idézzek egy helyénvaló gondolatot Schéner Mihály egyik írásából: „A közötteben születik az új. Szemünk előtt szinte észrevétlen. Az új belenő a jelenlévőbe. És anélkül, hogy azt régivé tenné, együtt él vele. Aztán kihajlik belőle, megerősödnek ágai és kivirágzik.” Számomra ezt jelenti Schéner Mihály útmutató művészete.

És még egyet: 1995-ben jelent meg a művészlőről egy album, Ladányi Zsuzsa rádióriporter szerkesztésében. A szerkesztő asszonynak adott interjújában Schéner Mihály idéz II. János Pál pápa korábban Párizsban elmondott prédikációjából egy mély értelmű felszólítást, minden jóakarátú emberhez: „Il faut refaire le monde!” („Újra kell alkotni a világot!”)

Kérem, nézzék meg a kiállított képeket és igazat adnak nekem, ebben a megújításban vagy újraalkotásban Schéner Mihály példájával előttünk jár.